

Volume I (2015)

Y. SEZGİN, Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul 2012. Ege Yayınları, 344 sayfa (7 tablo ve 348 resim ile birlikte). ISBN: 9786055607975

Osman Çağlar EKİZ

Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi’nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılarla açık, serbestçe/ücretsiz ‘açık erişimli’ bir dergidir. Kullanıcılar, yayincıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktımasını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Künye W. BALL, Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenişi Cilt 2, Tek Dünyaya Doğru – Antik İran ve Batı. İstanbul 2015. Ayrıntı Yayınları, 319 sayfa (95 resim, 11 harita ve plan ile birlikte). Çev.: Ahmet Aybars CAĞLAYAN. ISBN: 9789755399683 Tanitan: Özge ACAR, Libri I (2015) 51-52. DOI: 10.20480/lbr.2015115464

Geliş Tarihi: 24.09.2015

Kabul Tarihi: 28.09.2015

Online Yayın Tarihi: 29.12.2015

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2018115464>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

Y. SEZGİN, Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul 2012.

Ege Yayınları, 344 sayfa (7 tablo ve 348 resim ile birlikte).

ISBN: 9786055607975

Osman Çağlar EKİZ*

Yusuf Sezgin “lisans tezi ile tanıtışı Arkaik Dönem İonia ticari amphoraları üzerine Anadolu’da yeterli çalışmanın yapılmadığını gözlemem” ve “özellikle bu dönem ticari amphoraların yazılı kaynak ve düzenli mühürleme sistemi olamamasının tam anlamıyla bir sorun yumağı olduğunu fark etmem” diyerek bunları temelini doktora tezinin oluşturduğu çalışmasını hazırlamasındaki esas etken olarak göstermektedir. Tablo ve resimlerle desteklediği çalışmasında, geniş bir alana yayılım gösteren Arkaik Dönem İonia üretimi ticari amphoraların üretim yerlerinin belirlenmesine, ticaret ağları ve ilişkilerine, tarihsel süreç içerisindeki form ve bezeme unsurlarının değişime yer vermektedir.

Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar adlı çalışma 2012 yılında Ege Yayınları tarafından İstanbul’da basılmıştır. Eser İçindekiler (5-9), Önsöz (11-12), Sunuṣ (13-14) ve Giriş (15-19) kısımları ile başlar. Bazı üretim yerleri ve çeşitli üretim yerlerine ait olabileceği düşünülen amphora grupları; *Klazomenai Üretimi Ticari Amphoralar* (21-82), *Khios Üretimi Ticari Amphoralar* (83-135), *Miletos Üretimi Ticari Amphoralar* (137-173), *Samos Üretimi Ticari Amphoralar* (175-199), *Lesbos Üretimi Ticari Amphoralar* (201-243), *İonia.α Grubu Ticari Amphoralar* (245-258) ve bu başlık içerisinde yer alan *Erythrai Grubu Ticari Amphoralar (?)* (251-258), sonrasında *İonia.β Grubu Ticari Amphoralar* (259-281), *İonia.γ Grubu Ticari Amphoralar* (283-292) ana başlıkları ile ele alınmaktadır. Devamında *Sonuç* (293-310), *Ionian Transport Amphorae of the Archaic Period* (311-326) başlığıyla İngilizce bir özet ve *Kısaltmalar ve Yayın Listesi* (327-344) ile eser sonlandırılmıştır.

Üretim yerleri *araştırma tarihçesi, kil analizleri, tarımsal üretimi ve ticari ilişkileri* başlıklarıyla ele alınmaktadır. Eserde bahsedilecek üretim yerlerine ait amphoralar veya çeşitli üretim merkezleri ile gösterdikleri ilişkiler nedeniyle *İonia* başlığı altında ele alınan amphoralar tiplerine göre sınıflandırılmıştır. Bu tipler *kıl özellikleri, form özellikleri, bulunuyorsa bezeme sistemi, ele geçtiği merkezler ve tarihleme* başlıklarıyla irdelenmektedir. Ana başlıkların sonunda amphora tiplerinin kataloglaması, resimleri ve bir tablo içerisinde tarihsel süreç içerisindeki form gelişimleri yer almaktadır.

Klazomenai Üretimi Ticari Amphoralar (21-82) başlığıyla ilk olarak P. Dupont’un Arkaik form tipi önerilerinde bulduğu, üretim ve yayılım çalışmalarını yaptığı Klazomenai amphoraları ele

* M.A., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. osman.c.ekiz@gmail.com

alınır. Şarap, zeytinyağı ve bir çeşit balık sosu *garum* bölgenin ihraç ettiği ürenlerdir. İtalya ve daha yoğun olarak Karadeniz kıyılarında Klazomenai amphora parçaları ele geçmektedir.

KLA1 (25-31) ve *KLA2* (31-37) MÖ VII. yüzyılın ikinci yarısı boyunca üretilir. Omuzlarındaki "S" formundaki bezeme karakteristiktir. Artık form ve bezeme sisteminin yerleşmeye başladığını gösteren *KLA3* (37-39) sadece kalın firnisleriyle MÖ VII. yüzyılın son çeyreğinde göze çarpar. *KLA3* ile çağdaş *KLA4* (39-42) artık dış ticarete bağlı gelişen, atölyelerin farklı bezeme ve form anlayışını göstermektedir. MÖ 600 yıllarındaki artan ticaret ile MÖ VI. yüzyılın ilk yılında *KLA5* (42-46) üretilir. MÖ VI. yüzyılın üçüncü çeyreğinde üretilmiş olan *KLA6* (46-48) Pers hâkimiyetine denk gelen süreçte kısa süreli kullanılan bir formdur. En yoğun üretimi yapılan ise MÖ 550-490/480 de üretilmiş olan *KLA7* (48-55) tipidir. Sonrasında İonia Ayaklanması ile kent için üretim ve ihracata da etki eden sıkıntılı bir süreç başlığına degeinilmektedir. Devamında yazar *Khios Üretimi Ticari Amphoralar* (83-135) başlığıyla Khios üretimlerini bize sunmaktadır. Daha önceki çalışmalarla dayanarak J. K. Anderson'un gemma ve sikkeler üzerine yaptığı tespitlerle şıkın boyunlu amphoraların Khios üretimi olduğunu destekler. Plinius'un üzerinde durduğu Khios üretimi şarap ise büyük talep gören üretimidir. Klazomenai ile çağdaş ve form ve bezeme açısından benzerlik taşıyan MÖ VII. yüzyılın üçüncü çeyreğinde üretilmiş en erken ticari amphora grubu *KHi1* (89-93) ele alınmaktadır. MÖ 625-575 yıllarında *KHi2* (93-98) tipinin omuzdaki "S" formundaki bezemeyi taşımaya devam etmesiyle Khios'un Klazomenai ile olan benzerliğinin ayrılmaya başladığı görülür. MÖ 575-550/25 yılları içinde görülen grup *KHi3* (98-101), *KHi2*'nin tamamen devamı niteliğindedir. Baca boyunlu olarak tanımlanan, kısa süreli kullanılan ve sınırlı yayılım gösteren *KHi4* (101-104) tipi MÖ 550-520/500 yıllarında üretilmiştir. *KHi5* (105-106) ise *KHi4* ile çağdaştır ve hafif şıkın boynuyla bu tipin devamı niteliğindedir. MÖ 525-490/480 yıllarında üretilen *KHi6* (107) ise, en çok ele geçen bildiğimiz tipik formudur. *Miletos Üretimi Ticari Amphoralar* (137-173) başlığı altında yüksek ve ince yastık formunda ağıza sahip tiplerin P. Dupont tarafından kesinliği saptanan Miletos'la birlikte Datça yarımadası içinde de üretilmiş olabileceği üzerinde durulmaktadır. A. W. Johnston bu tipin muhtemelen başka üretim yerlerinin de olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca Miletos'un Güney İonia amphora üretimi için öncü olduğuna degeinilmektedir. Şarap ve zeytinyağı ihraç ettikleri ürünlerdir. *MiL1* (145-146), MÖ VII. yüzyılın ilk yılında bölgelik ihtiyacı karşılama amaçlı üretilmiş olmalıdır. MÖ VII. yüzyılın ikinci yılında üretilen *MiL2* (146-150) ile kolonizasyon sürecinde pazara açılmasına bağlı olarak form yaratma çabası içinde olduğu görülmektedir. MÖ VI. yüzyılın ilk yılında üretilen *MiL3* (150-154)'ün 3 farklı gövde tipi bölgelik üretim farklılıklarını gösterir. MÖ 550-490/80 yıllarında üretilen Miletos veya bölgelik üretim iki tip; *MiL4* (154-156) ile genellikle firnisli ve dış pazara verilmiş olduğu tahmin edilen *MiL5*'tir (156-159). *Samos Üretimi Ticari Amphoralar* (175-199) başlığıyla karakteristik olarak omuzlara yakın şıkın karınlı gövdeye ve kısa boyuna sahip Samos üretimlerini görmekteyiz. Ancak Samos için kil analizlerinin tek başına üretim yeri saptamalarında yeterli olmadığı üzerinde durulmaktadır. Miletos ile ilişigi sürekli ele alınan Samos'un zeytinyağı ihracında bulunduğu degeinilmektedir. M.Ö 630-600 yıllarında diğer İon merkezlerine göre geç üretilen ilk tip *SAM1* (180-182) yoğun mikasıyla dikkat çeker. MÖ VI. yüzyılın ilk yılında üretilen *SAM2* (182-184) *SAM1*'in devamı niteliğindedir. Yine aynı tarihlerde üretilen ve sınırlı miktarda ele geçmiş olan omuza doğru şıkın bir karın formuna sahip *SAM3*'ün (185-188) tek bir atölyenin ürünü olabileceği anlatılmaktadır. *Lesbos Üretimi Ticari Amphoralar* (201-243) bir diğer başlıktır. *Gri* ve *Kırmızı* olarak iki ana gruba ayrılan Lesbos amphoraları üzerinde birçok araştırmacı tarafından üretim ve kullanım alanları hakkında ortaya konulan çeşitli

savlara yer verilmektedir. Bu iki grupta görülen kil ve form farklarının azlığı atölye ayrılığından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Khios gibi Lesbos'un da yoğun talep gören şarabı en önemli ihraç malıdır. Khios ve Klazomenai ile çağdaş tarihte üretime başladığı ilk tip gri renkli, hantal ve büyük formlu *GLES1*'dir (209-211). MÖ VI. yüzyılın ilk yarısında üretilen *GLES2*'nin (212-214) ovoid bir form kazanmaya başladığı görülmektedir. Diğer kırmızı killi grup ise yine bu tarihte *KLES1* (219-222) ile görülmeye başlar ve form *GLES1*'in son örnekleriyle, *GLES2*'nin ise şişkin karınlı grubuya benzerdir. MÖ VI. yüzyılın ikinci yarısında çoğunlukla Mısır pazarında görülen ve çok az ele geçen *GLES3* (214-215) ile *GLES2*'nin devamı niteligidindeki *GLES4* (216-217) karşımıza çıkmaktadır. MÖ 550-525 yıllarında ciddi artışıyla göze çarpan ve geçiş grubu olarak adlandırılabilceğimiz *KLES2* (222-224)'ler bulunur. Kırmızı killilerin pazar payının artması anlaşılan gri killilerin piyasasını düşürmüştür. MÖ V. yüzyılın ilk yarısında uzun ve şişkin boynuya karakteristik bir form kazanmaya başlayan *GLES5* (217-219) karşımıza çıkar. MÖ 525-480 yıllarında özellikle Karadeniz'de olmak üzere birçok yerde karşımıza çıkan *KLES3* (224-228)'ün piyasa hâkimiyetini gri killilerden aldığıni ve form olarak da diğer gruptan ayrılmaya başladığını görmekteyiz.

Üretim yerleri şu an için belirsiz olan belirlenmiş gruplar ise bu kısımdan itibaren ele alınmaktadır. Ayrıca İonia gruplarının, buluntuların yoğun ele geçtiği Kuzey İonia'nın üretim sahası olabileceği anlatılmaktadır. *İonia. α Grubu Ticari Amphoralar* (245-258) başlığı altında MÖ geç VI. yüzyıldan MÖ ca. 450 yılına kadar üretilmiş hafif şişkin karınlı ovoid gövdeye sahip plastik halka tip dibe sahip form ele alınmaktadır. İki farklı kil (kırmızımsı ve pembe) ve ağız tipi (yuvarlatılmış dışa kademe yaparak yükselen ve dışa çıkış badem ağızlı) ise, bu form içerisinde ayırcıdır. Bu nedenlerden ötürü 2 ayrı üretim alanı olabileceği sunulmaktadır. Yine aynı grup içerisinde ele alınan, mühür ve sikke lejantlarının eşleştirilmesiyle de desteklenen Erythrai üretimi olabileceği düşünülen amphora grubu *Erythrai Grubu Ticari Amphoralar (?)* (251-258) başlığıyla incelenmektedir. *İonia. β Grubu Ticari Amphoralar* (259-281) başlığıyla bir diğer grup ele alınmaktadır. Miletos ithal grup buluntuları içerisinde yoğun olarak görülen İonia. *β*'nin Miletos etkili olabileceğine ve İonia. *α*'nın da öncüsü olduğuna degenilmektedir. MÖ VI. yüzyılın ikinci yarısında üretilen *İonia. β1* (265-268) omuzları yarıń şişkin karınlı, dipçık formunda dışa çıkış dudaklı formıyla, kısa ve uzun boyunlu iki tipi ile karşımıza çıkar. Çağdaş tarihte *İonia. β2* (268-270) üretilmiştir. İonia. *β1* ile neredeyse aynı forma sahip İonia. *β2*'nin ayırt edici yönü dudağın boynun devamı gibi yapılmasıdır. İonia. *β2*'nin iki farklı tipte üretildiğini görmekteyiz. Bu ayırm boyunun yarısından itibaren dışa doğru genişleyen ağız yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. MÖ 520-480 yıllarında üretilen *İonia. β3* (270-272) ise şişkin karınlı ve yumuşak boyun-omuz geçişli formu ile karşımıza çıkmaktadır. Yoğun olarak Klazomenai'de ele geçen bu formun üreticisi yerlerinden birinin veya üreticisinin burası olabileceği üzerinde durulmaktadır. Üç formun kil yapısında ise İonia. *α*'da olduğu gibi farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Kırmızımsı killi amphoralar, pembemsi killi amphoralara oranla daha yoğundur. Son anlatılan grup *İonia. γ Grubu Ticari Amphoralar* (283-292) başlığı altında ele alınmıştır. Teos'ta ele geçen örnekler ve üzerindeki kalın bant firnisleriyle Klazomenai üretimlerine olan benzerliği üzerinde durulmaktadır. MÖ VII. yüzyıl sonları ve MÖ VI. yüzyılın ilk yarısında üretilen İonia. *γ*, SAM3 ile benzer forma sahiptir ve iki farklı kapasitede üretilmektedir. Batı Akdeniz, Anadolu ve Ege kıyılarına ele geçmemiş bu form sadece Karadeniz ve Mısır kıyılarında görülmektedir.